

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Медичний інститут

Кафедра психології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Перший проректор

Іщенко Н.М.

“ ” 2020 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПСИХОЛОГІЯ СІМЕЙНИХ СТОСУНКІВ

Галузь знань: 05 – Соціальні та поведінкові науки

Спеціальність: 053 Психологія

Розробник

Завідувач кафедри розробника

Завідувач кафедри спеціальності

Гарант освітньої програми

Директор інституту

Начальник НМВ

В.І. Каневський

І.П. Лисенкова

І.П. Лисенкова

В.І. Каневський

Г. В. Грищенко

С.І. Шкірчак

Миколаїв – 2020 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показника	Характеристика дисципліни	
Найменування дисципліни	Психологія сімейних стосунків	
Галузь знань	05 «Соціальні та поведінкові науки»	
Спеціальність	053– Психологія	
Спеціалізація (якщо є)		
Освітня програма	Психологія	
Рівень вищої освіти	Бакалавр	
Статус дисципліни	Вибіркова	
Курс навчання	III	III
Навчальний рік	2020 -2021	
Номер(и) семестрів (триместрів):	Денна форма	Заочна форма
	5	6,7
Загальна кількість кредитів ЄКТС/годин	3 кредити / 90год	3 кредити / 90год
Структура курсу: – лекції – групові заняття (практичні, лабораторні, півгрупові) – годин самостійної роботи студентів	Денна форма	Заочна форма
	15 год.	6 год.
	30 год.	8 год.
	45 год.	76 год.
Відсоток аудиторного навантаження	50%	16 %
Мова викладання	українська	
Форма підсумкового контролю	залік	

2. Мета, завдання та результати вивчення дисципліни

Мета дисципліни «Психологія сімейних відносин» полягає у формуванні та розвитку у майбутніх фахівців-психологів глибоких і міцних знань про закономірності розвитку сім'ї та ролі сім'ї в формуванні особистості.

Завдання курсу:

- засвоєння студентами системи знань про основні процеси та структурних елементах сім'ї;
- формування у студентів уявлень про динаміку сім'ї на різних етапах її функціонування;
- розвиток розуміння про проблеми сімейного функціонування;
- вироблення у студентів системного погляду на сім'ю як на цілісне, складне утворення.

Передумови вивчення дисципліни:

Сім'я є одним з найважливіших соціальних інститутів, що вимагає постійного наукового вивчення. Це допомагає, по - перше, мати уявлення про реально існуючий стан внутрішньосімейного життя і його зовнішні зв'язки, по - друге, прогнозувати його розвиток, надавати необхідну допомогу, координувати його взаємодію з іншими соціальними структурами держави. Нова сучасна ситуація неминуче позначається і на сучасній сім'ї.

Сучасна сім'я переживає значні проблеми соціально-економічного характеру, що часто відволікає або не дає можливості їй в повній мірі реалізувати свої функції стосовно створення психологічного, духовного комфорту як дорослим, так і дітям, що призводить до проблем непорозуміння, конфліктності, розлучень, а це у свою чергу негативно впливає на дитячо-батьківські стосунки та утруднює не лише повноцінний розвиток дитини, але й розвиток адекватного позитивного образу сім'ї.

Очікувані результати навчання:

В результаті вивчення дисципліни студенти повинні засвоїти знання про еволюцію сімейних відносин в історії, специфіку сучасної сім'ї, функціонально-рольової структури сім'ї, динаміці розвитку емоційних, подружніх і дитячо-батьківських відносин, про процеси дестабілізації і розпаду сімейних відносин, а також сформувати навички психологічної діагностики сімейних відносин.

Практична реалізація отриманих теоретичних знань може бути здійснена в ході виконання курсових і дипломних робіт, а також в індивідуальній роботі з клієнтами.

В результаті вивчення дисципліни студент

має знати:

- особливості становлення й розвитку родини як соціального інституту;
- функції та психологічну структуру сім'ї;
- типологію сімей;
- психологічні особливості етапів життєдіяльності сім'ї;
- специфіку шлюбних стосунків;
- об'єктивні і суб'єктивні фактори стабільності шлюбу та родини, психологічні умови створення стабільної сім'ї;
- соціально-психологічні особливості міжособистісного спілкування та взаємовідносин в родині;
- психологічні механізми соціалізації дитини в сім'ї;
- особливості батьківсько-дитячих взаємин;
- шляхи і специфіку надання психологічної допомоги родині залежно від її проблем.

має вміти:

- визначати психологічні проблеми сім'ї;
- аналізувати особливості внутрішньосімейної взаємодії;
- проводити соціально-психологічне дослідження родини із застосуванням знань психології сім'ї;
- користуватися методами психодіагностики сім'ї з метою збору емпірично об'єктивних даних;
- знаходити форми та шляхи надання родині відповідної психологічної допомоги;
- володіти технікою психологічного консультування родини відповідно до її запиту;
- використовувати в роботі з сім'єю різні види й форми психологічної корекції сімейних проблем.

ПРОГРАМНІ КОМПЕТЕНЦІЇ

Загальні компетентності (ЗК):

- ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- ЗК2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
- ЗК3. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
- ЗК4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
- ЗК5. Здатність бути критичним і самокритичним.
- ЗК6. Здатність приймати обґрунтовані рішення.
- ЗК8. Навички міжособистісної взаємодії.
- ЗК12. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

Спеціальні (фахові, предметні) (СК):

- СК2. Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ.
- СК3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків.
- СК4. Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел.
- СК7. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.
- СК8. Здатність організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову).
- СК9. Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну діяльність відповідно до запиту.
- СК10. Здатність дотримуватися норм професійної етики.
- СК11. Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

Програмні результати навчання (ПР):

- ПР1. Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.
- ПР2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.
- ПР3. Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у т.ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, для вирішення професійних завдань.
- ПР4. Обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел.
- ПР5. Обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проєктивні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги.
- ПР7. Рефлексувати та критично оцінювати достовірність одержаних результатів психологічного дослідження, формулювати аргументовані висновки.
- ПР11. Складати та реалізовувати план консультативного процесу з урахуванням специфіки запиту та індивідуальних особливостей клієнта, забезпечувати ефективність власних дій.
- ПР12. Складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів тощо, відповідно до вимог замовника.

3. Програма навчальної дисципліни

Денна форма:

№ з/п	Теми	Лекції	Групові заняття	СРС, в т.ч. індивідуальна
МОДУЛЬ 1. ПРЕДМЕТ ПСИХОЛОГІЇ СІМ'Ї. СІМ'Я ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ТА ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН.				
Блок 1. Основи психології сім'ї.				
1.	Психологія сімейних стосунків як наукова дисципліна.	2	2	3
2.	Розвиток сімейно-шлюбних стосунків в історії.		2	3
3.	Сім'я як соціально-психологічний феномен.	2	2	3
4.	Проблема любові та шлюбу.		2	3
5.	Особливості дошлюбного періоду.		2	3
6.	Життєвий цикл сім'ї.	2	2	2
7.	Сім'я як система. Параметри сімейної системи.	2	2	3
	Підсумкова контрольна робота за змістовим блоком 1	-	1	2
Усього – 45 год. Кредитів ECTS –1,5.		8	15	22
МОДУЛЬ II. ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА СІМ'Ї.				
Блок 2. Форм психологічної допомоги.				
8.	Трансгенераційний підхід до вивчення сімейних стосунків.	2	2	3
9.	Психологічні особливості спілкування у сім'ї.		2	3
10.	Діагностика сімейних стосунків.		2	3
11.	Дитячо-батьківські стосунки та взаємодія поколінь у сім'ї.	2	2	3
12.	Психологічне консультування сім'ї.		2	3
13.	Психокорекція родинних стосунків. Поняття про сімейну терапію.	2	2	3
14.	Психокорекція родинних стосунків. Поняття про сімейну терапію (продовження теми).	1	2	3
	Підсумкова контрольна робота за змістовим блоком 2	-	1	2
Усього – 45 год. Кредитів ECTS – 1,5.		7	15	23
Всього за курсом – 90 год. Кредитів ECTS – 3.		15	30	45

Заочна форма:

№ з/п	Теми	Лекції	Групові заняття	СРС, в т.ч. індивідуальна
МОДУЛЬ 1. ПРЕДМЕТ ПСИХОЛОГІЇ СІМ'Ї. СІМ'Я ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ТА ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН.				
Блок 1. Основи психології сім'ї.				
1.	Психологія сімейних стосунків як наукова дисципліна.			5
2.	Розвиток сімейно-шлюбних стосунків в історії.			5

3.	Сім'я як соціально-психологічний феномен.	2	2	5
4.	Проблема любові та шлюбу.			5
5.	Особливості дошлюбного періоду.			5
6.	Життєвий цикл сім'ї.	2		5
7.	Сім'я як система. Параметри сімейної системи.		2	7
Усього – 45 год. Кредитів ECTS –1,5.		4	4	37
МОДУЛЬ II. ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА СІМ'Ї.				
Блок 2. Форм психологічної допомоги.				
8.	Трансгенераційний підхід до вивчення сімейних стосунків.			6
9.	Психологічні особливості спілкування у сім'ї.			6
10.	Діагностика сімейних стосунків.		2	6
11.	Дитячо-батьківські стосунки та взаємодія поколінь у сім'ї.			6
12.	Психологічне консультування сім'ї.	2	2	6
13.	Психокорекція родинних стосунків. Поняття про сімейну терапію.			6
14.	Психокорекція родинних стосунків. Поняття про сімейну терапію (продовження теми).			3
Усього – 45 год. Кредитів ECTS – 1,5.		2	4	39
Всього за курсом – 90 год. Кредитів ECTS – 3.		6	8	76

4. Зміст навчальної дисципліни

4.1. План лекцій (денна форма)

№	Тема заняття / план
МОДУЛЬ 1. ПРЕДМЕТ ПСИХОЛОГІЇ СІМ'Ї. СІМ'Я ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ТА ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН.	
Блок 1. Основи психології сім'ї.	
1	<p style="text-align: center;">Тема 1. Психологія сімейних стосунків як наукова дисципліна.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Предмет і особливості психології сімейних відносин як наукової галузі. 2. Стосунки між людьми в системі психологічного знання. 3. Проблематика психологічних досліджень сім'ї та сімейних відносин. 4. Актуальність вивчення психології сімейних відносин в даний час. 5. Теоретичні основи психології сімейних відносин. Зв'язок психології сімейних відносин з іншими галузями психологічної науки. 6. Основні підходи до вивчення сім'ї.
2	<p style="text-align: center;">Тема 2. Сім'я як соціально-психологічний феномен.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Соціально-психологічна характеристика сім'ї. 2. Функції родини та специфіка їх реалізації в сучасних умовах. 3. Типологія сім'ї. 4. Психологічні особливості розвитку сучасної сім'ї.
3	<p style="text-align: center;">Тема 3. Життєвий цикл сім'ї (ЖЦС).</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Визначення поняття ЖЦС. 2. Стадії ЖЦС за Е. Дювалем. 3. Періодизація за Є. Васильєвої. 4. Етапи циклу та типові завдання розвитку.
4	<p style="text-align: center;">Тема 4 Сім'я як система (СС). Параметри сімейної системи.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Механізми і параметри СС.

	<ol style="list-style-type: none"> 2. Структура сімейних ролей. 3. Структура сімейних підсистем. 4. Генограма сім'ї.
МОДУЛЬ 2. ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА СІМ'Ї.	
Блок 2. Форм психологічної допомоги.	
5	Тема 5 Трансгенераційний підхід (ТП) до вивчення сімейних стосунків. <ol style="list-style-type: none"> 1. Походження ТП. 2. ТП та схожі концепції: доле аналіз Л. Сонді та сценарії Е. Берна. 3. Генограма та геносоціограма: між Боуеном та Д. Морено. 4. Трансгенераційні зв'язки.
6	Тема 6 Дитяче-батьківські стосунки та взаємодія поколінь у сім'ї. <ol style="list-style-type: none"> 1. Характеристика психолого-педагогічних чинників виховання дітей 2. Сімейне життя і виховні функції батьків 3. Специфіка сімейного виховання: позитивний і негативний вплив сім'ї 4. Вплив сім'ї на розвиток дитини. 5. Дитина і сім'я.
7	Тема 7 Психокорекція сімейних стосунків. Поняття про сімейну терапію (3 год). <ol style="list-style-type: none"> 1. Основні школи і напрями сімейної терапії. 2. Структурна модель роботи з сім'єю. 3. Психодинамічна модель роботи з сім'єю. 4. Комунікативна модель роботи з сім'єю. 5. Стратегічна модель роботи з сім'єю.
8	Тема 8 Психокорекція сімейних стосунків. Поняття про сімейну терапію (продовження теми). <ol style="list-style-type: none"> 1. Основні стадії консультативного процесу сімейних стосунків. 2. Особливості комплексної корекції сімейних стосунків.

План лекцій (заочна форма навчання).

№	Тема заняття / план
1	Тема 1. Сім'я як соціально-психологічний феномен. <ol style="list-style-type: none"> 1. Соціально-психологічна характеристика сім'ї. 2. Функції родини та специфіка їх реалізації в сучасних умовах. 3. Типологія сім'ї. 4. Психологічні особливості розвитку сучасної сім'ї.
2	Тема 2. Життєвий цикл сім'ї (ЖЦС). <ol style="list-style-type: none"> 1. Визначення поняття ЖЦС. 2. Стадії ЖЦС за Е. Дювалем. 3. Періодизація за Є. Васильєвої. 4. Етапи циклу та типові завдання розвитку.
3	Тема 3. Психологічне консультування сім'ї. <ol style="list-style-type: none"> 1. Знайомство з предметом, цілями і завданнями основ психології сім'ї та сімейного консультування. 2. Принципи психологічного консультування, професійна підготовка консультанта.

4.2. План групових занять денної форми

№	Тема заняття / план
МОДУЛЬ 1. ПРЕДМЕТ ПСИХОЛОГІЇ СІМ'Ї. СІМ'Я ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ТА ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН.	
Блок 1. Основи психології сім'ї.	
1	<p>Тема 1. Психологія сімейних стосунків як наукова дисципліна.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Предмет і особливості психології сімейних відносин як научної галузі. 2. Стосунки між людьми в системі психологічного знання. 3. Проблематика психологічних досліджень сім'ї та сімейних відносин. 4. Актуальність вивчення психології сімейних відносин в даний час. 5. Теоретичні основи психології сімейних відносин. Зв'язок психології сімейних відносин з іншими галузями психологічної науки. 6. Основні підходи до вивчення сім'ї.
2	<p>Тема 2. Розвиток сімейно-шлюбних стосунків в історії.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сімейна організація в первинному суспільстві. 2. Суспільні відношення в період переходу до цивілізації. 3. Шлюбні стосунки в період Античності. 4. Специфіка сімейних відношень у середні віка та в період Відродження. 5. Розвиток дитяче-батьківських відношень в історії.
3	<p>Тема 2. Сім'я як соціально-психологічний феномен.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Соціально-психологічна характеристика сім'ї. 2. Функції родини та специфіка їх реалізації в сучасних умовах. 3. Типологія сім'ї. 4. Психологічні особливості розвитку сучасної сім'ї.
4	<p>Тема 4. Проблема любові та шлюбу.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Мотивація вступу у шлюб. Любов як основа заключення шлюбу. 2. Феномен любові та її типи (ерос; людус; сторге; манія; прагма та ін.). 3. Теорії любові. 4. Ілюзії любові.
5	<p>Тема 5. Особливості дошлюбного періоду.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Уявлення сучасної молоді про сім'ю. Шлюбні установки. 2. Мотивація вступу у шлюб. 3. Дошлюбні стосунки та любов. 4. Особливості образу сім'ї, партнера по спілкуванню та майбутнього чоловіка/дружини.
6	<p>Тема 6. Життєвий цикл сім'ї (ЖЦС).</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Визначення поняття ЖЦС. 2. Стадії ЖЦС за Е. Дювалем. 3. Періодизація за Є. Васильєвої. 4. Етапи циклу та типові завдання розвитку.
7	<p>Тема 7. Сім'я як система (СС). Параметри сімейної системи.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Механізми і параметри СС. 2. Структура сімейних ролей. 3. Структура сімейних підсистем. 4. Генограма сім'ї.
Підсумкова контрольна робота за змістовим блоком 1	
МОДУЛЬ II. ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА СІМ'Ї.	
Блок 2. Форм психологічної допомоги.	

	<p>Тема 8. Трансгенераційний підхід (ТП) до вивчення сімейних стосунків.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Походження ТП. 2. ТП та схожі концепції: доле аналіз Л. Сонді та сценарії Е. Берна. 3. Генограма та геносоціограма: між Боуеном та Д. Морено. 4. Трансгенераційні зв'язки.
	<p>Тема 9. Психологічні особливості спілкування у сім'ї.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Роль спілкування у житті родини.. 2. Типи подружніх взаємовідносин. 3. Ознаки благополучних та нещасливих сімей. 4. Причини сімейних конфліктів. Види конфліктів. 5. Шляхи попередження та подолання конфліктів у сім'ї.
	<p>Тема 10. Діагностика сімейних стосунків.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Методи соціально-психологічного вивчення сім'ї: науково-дослідні, діагностичні, корекційно-діагностичні. 2. Індивідуальний і системний підхід. 3. Соціально-психологічні проблеми отримання інформації про сім'ю. 4. Особливості діагностики подружніх стосунків і ознайомлення з відповідними методиками.
	<p>Тема 11. Дитячо-батьківські стосунки та взаємодії поколінь у сім'ї.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Стосунки між дітьми та батьками у різні культурно-історичні періоди. 2. Соціально-демографічні проблеми сім'ї. 3. Батьківство. 4. Сім'я та дитина: вікова динаміка взаємовідношень. 5. Цілеспрямований вплив на дитину у сім'ї.
	<p>Тема 12. Психологічне консультування сім'ї.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Знайомство з предметом, цілями і завданнями основ психології сім'ї та сімейного консультування. 2. Принципи психологічного консультування, професійна підготовка консультанта.
	<p>Тема 13. Психокорекція сімейних стосунків. Поняття про сімейну терапію.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Основні школи і напрями сімейної терапії. <ol style="list-style-type: none"> 1.1. Модель роботи з сім'єю, заснована на теорії сімейних систем М. Боуена. 1.2. Комунікаційна модель роботи із сім'єю. 1.3. Заснована на досвіді модель корекції сім'ї. 1.4. Стратегічна модель роботи з сім'єю.
	<p>Тема 14. Психокорекція сімейних стосунків. Поняття про сімейну терапію (продовження теми).</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Основні стадії консультативного процесу сімейних стосунків. 2. Особливості комплексної корекції сімейних стосунків.
15	Підсумкова контрольна робота за змістовим блоком 2

4.3. План групових занять заочної форми

№	Тема заняття / план
1	Тема 1. Сім'я як соціально-психологічний феномен. 1. Соціально-психологічна характеристика сім'ї. 2. Функції родини та специфіка їх реалізації в сучасних умовах. 3. Типологія сім'ї. 4. Психологічні особливості розвитку сучасної сім'ї.
2	Тема 2. Сім'я як система (СС). Параметри сімейної системи. 1. Механізми і параметри СС. 2. Структура сімейних ролей. 3. Структура сімейних підсистем. 4. Генограма сім'ї.
3	Тема 3. Діагностика сімейних стосунків. 1. Методи соціально-психологічного вивчення сім'ї: науково-дослідні, діагностичні, корекційно-діагностичні. 2. Індивідуальний і системний підхід. 3. Соціально-психологічні проблеми отримання інформації про сім'ю. 4. Особливості діагностики подружніх стосунків і ознайомлення з відповідними методиками.
4	Тема 4. Психологічне консультування сім'ї. 1. Знайомство з предметом, цілями і завданнями основ психології сім'ї та сімейного консультування. 2. Принципи психологічного консультування, професійна підготовка консультанта.

4.3. Завдання для самостійної роботи

Під час вивчення дисципліни студенти отримають бали за такі види робіт:

1. Відповіді на групових заняттях.
2. Конспектування та захист першоджерел.
3. Підготовка до написання контрольних робіт.
4. Складання реферату, есе.

1. Відповіді на групових. Всього для студентів *денної форми*, навчальним планом передбачено 14 групових занять. На групових заняттях викладач оцінює підготовлені здобувачами вищої освіти виступи, активність на занятті (відповіді на запитання, наведення прикладів з досвіду та обробленої літератури), вміння формулювати та відстоювати свої думки. Робота на груповому занятті оцінюється за наступними показниками:

- а) за наявність лекційного зошиту, наявність та якість відпрацювання в ньому конспектів за всіма заняттями змістового модулю;
- б) за підготовлену усну доповідь нараховується;
- в) за надання правильної усної (письмової) відповіді на поставлене запитання під час заняття, за доповнення.

2. Конспекти першоджерел студенти ведуть у відповідному зошиті:

Список першоджерел:

1. Бондаренко О.Ф. Психологічна допомога особистості : навчальний посібник / О.Ф. Бондаренко. – Х. : Фоліо, 1996. – 237 с.
2. Бондарчук О.І. Психологія сім'ї: Курс лекцій / Бондарчук О.І. – К.: МАУП, 2001.- 96 с.
3. Васильченко О. М. Батьківство як чинник формування психологічної зрілості особистості / Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С.Костюка АПН України «Актуальні проблеми психології» у 12 томах / за ред. В.О. Моляко. – Т 12. – Вип. 12. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. – с. 70-77.
4. Вітюк Н.Р. Соціально-психологічний аналіз подружніх конфліктів / Вітюк Н.Р. // Збірник наукових праць. – Івано-Франківськ: Плай, 2004. - Вип. 9. – Ч.2. – С. 109-116.
5. Діденко С.В. Психологія сексуальності та сексуальних стосунків. – К.: Арістей, 2003. – 312 с..
6. Кравець В. Психологія сімейного життя: В 2-х ч. - Тернопіль, 1995.
7. Лютак О.З. Сімейний конфлікт як предмет соціально-психологічного аналізу // Збірник наукових праць. – Івано-Франківськ: Плай, 2005. - Вип. 10. – Ч.1. – С.73-79.
8. Психологія сім'ї. Навчальний посібник /Під ред. В.М.Поліщука - Суми.: Унів. книга, 2008. – 240 с.
9. Семиченко В.А. Мистецтво взаєморозуміння. Психологія та педагогіка сімейного спілкування / В.А. Семиченко, В.С. Заслуженюк. – К. : Веселка, 1998. – 214 с.
10. Федоришин Г.М. Психологія становлення особистості у батьківській сім'ї: Навчально-методичний посібник. – Івано-Франківськ: «Місто НВ», 2006. – 168 с.

Структура записів у зошиті:

1. Номер та назва теми.
 2. Конспекти першоджерел до теми.
 3. Схеми.
 4. Таблиці.
 5. Додаткові матеріали.
 6. Бібліографія джерела записується мовою оригіналу (українською, російською, англійською тощо).
 7. Конспекти ведуться лише українською мовою.
 8. При оформленні матеріалів необхідно дотримуватися основних вимог до форматування тексту (поля, абзаци, виділення).
Максимальна кількість балів – 7.
Для студентів заочної форми навчання максимальна кількість балів – 10.
3. **Підготовка до написання модульних контрольних робіт.** Написання контрольної роботи є одним із засобів оцінки знань студентів. Контрольні роботи проводяться відповідно до завершення вивчення модуля дисципліни. Всього робочою програмою передбачено 2 контрольні роботи. Студенти мають 40 хв. на розв'язання завдань.
 4. **Складання реферату, есе.** Написання реферату є однією з форм навчання студентів, спрямованої на організацію та підвищення рівня самостійної роботи студентів; однією з форм наукової роботи студентів, метою якої є розширення наукового кругозору студентів, ознайомлення з методологією наукового пошуку.

5. Підготовка контрольної роботи для заочної форми навчання.

1. Розробіть рекомендації для подружжя, що переживає первинну адаптацію.
2. Підготуйте есе на тему «Суспільство без кохання».
3. Підготуйте повідомлення на тему «Чи можливо знайти кохання за допомогою соціальних мереж (наприклад, Facebook, VKontakte тощо)?». Відповідь обґрунтуйте.
4. Підготуйте повідомлення на тему: «Суспільні стереотипи та їх вплив на вибір шлюбного партнера».
5. Підготуйте повідомлення на тему: «Дошлюбні сексуальні стосунки та їх вплив на функціонування сім'ї».
6. Зробити генограму своєї сім'ї.
7. Зробити геносоціограму своєї сім'ї.
8. Зробити аналіз роману І. Мак'юена «На березі»
9. Зробити аналіз оповідання Дж. К. Оутс «Склеп».

4.4. Забезпечення освітнього процесу

Освітній процес повністю забезпечується «Психологією сімейних стосунків».

I. Технічні засоби навчання: 1) ноутбук; 2) проектор; 3) інтерактивна дошка.

II. Програмне забезпечення: PowerPoint, MicrosoftExcel, SPSS, платформа дистанційного навчання Moodle.

III. Форми і методи проведення занять.

1) За джерелом інформації:

- Словесні: лекція (традиційна, проблемна, лекція-прес-конференція) із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій (PowerPoint –Презентація), семінари, пояснення, розповідь, бесіда.

- Наочні: спостереження, ілюстрація, демонстрація.

- Практичні: вправи.

2) За логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3) За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4) За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів: з книгою; виконання індивідуальних навчальних проектів.

IV. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

1) Методи стимулювання інтересу до навчання: навчальні дискусії; інтерактивні методи навчання, створення ситуацій пізнавальної новизни та зацікавленості.

Для оцінки знань, умінь і навичок студентів при вивченні даного курсу використовуються наступні методи контролю: фронтальне опитування, письмове опитування, практичні заняття, модульні контрольні роботи, творчі завдання.

4.5.1. Контрольна робота до блоку 1.

Тестові завдання.

Варіант 1

1. Що таке сім'я?

- а) сім'я - це сукупність людей, мала соціальна група, які пов'язані різними стосунками, кровною спорідненістю і спільною діяльністю.
- б) сім'я – це група людей, які об'єднані спільною метою і завданнями.

- в) сім'я – це двоє людей, які мають штампи у паспорті про взяття шлюбу.
- г) сім'я – це галузь психології, що вивчає мотиви вступу людини у шлюб.

2. Предметом психології сім'ї є:

- а) система наукових знань, що отримуються в різних сферах психологічного дослідження;
- б) дослідження дитячо - батьківських стосунків;
- в) функціональна структура сім'ї, основні закономірності і динаміка її розвитку, розвиток особистості в сім'ї.
- г) дослідження комфортності членів сім'ї.

3. Практичне застосування знань в галузі психології сім'ї передбачає діяльність в напрямку:

- а) психологічного консультування з питань шлюбу, включаючи вибір шлюбного партнера і укладення шлюбу;
- б) консультування з питань подружніх стосунків (діагностика, корекція, профілактика);
- в) психологічної допомоги сім'ї в кризових ситуаціях і при розлученнях;
- г) консультування, діагностика, профілактика і корекція дитячо-батьківських стосунків;
- д) психологічне консультування з питань виховання і розвитку дітей і підлітків (діагностика, профілактика, корекція порушень і відхилень в розвитку);
- е) всі відповіді вірні.

4. До основних функцій шлюбу можна віднести:

- а) психотерапевтична;
- б) здійснення соціального контролю;
- в) виховна;
- г) всі відповіді вірні.

5. Рекреативна функція сім'ї виконує роль:

- а) організації дозвілля і відпочинку;
- б) спілкування;
- в) психотерапії;
- г) усі відповіді правильні.

6. Сімейні ролі передбачають мати у сім'ї відповідального за:

- а) матеріальне забезпечення сім'ї;
- б) підтримку родинних зв'язків;
- в) догляд за дітьми;
- г) усі відповіді правильні;

7. Фази сімейного життя (розташувати у порядку проходження):

- а) залицяння;
- б) народження дитини;
- в) життя без дітей;
- г) стабілізації;
- д) розпад сім'ї.

8. Хто ввів в науку термін «життєвий цикл» ?

- а) В.О.Сухомлинський;
- б) Пол Гліко;
- в) Джон Алан Лі;
- г) Роберт Дж. Стернберг.

9. Структура сім'ї - це:

- а) закономірності і динаміка розвитку шлюбу;
- б) це спосіб і організація зв'язків між її складовими частинами (батьками, дітьми, подружжям і т. ін.), характер їх взаємовідносин у процесі життєдіяльності, типи авторитету.
- в) складові, які утворюють основу сімейних відносин;
- г) динаміка стосунків в сім'ї.

10. Вивчення структури сім'ї можливе через:

- а) виявлення статусу індивідів, що її складають;
- б) аналіз міжособистісних відносин в сім'ї;
- в) виявлення кількісного складу сім'ї;
- г) визначення індивідуального складу групи;
- д) всі відповіді правильні.

11. Формування нової сімейної системи на основі укладення шлюбу є метою стадії:

- а) монади;
- б) діади;
- в) тріади;
- г) правильна відповідь відсутня.

12. Трьохгранну теорію кохання запропонував:

- а) А.Маслоу;
- б) Е. Фромм;
- в) Р.Стернберг;
- г) Дж.Лі;
- д) Р. Стьюдент;
- е) С.Спілберг.

13.Основною функцією любові є:

- а) надихати людину;
- б) перетворювати світ;
- в) шукати сенс життя;
- г) виявляти турботу і повагу до іншої людини; д) всі відповіді вірні.

14.Які існують функції дошлюбного періоду?

- а) накопичення спільних вражень і переживань;
- б) пізнання один одного;
- в) проектування сімейного життя;
- г) організація спільного побуту;
- д) всі відповіді вірні.

15.Що є основою формування сім'ї ?

- а) шлюб;
- б) кохання;
- в) діти;
- г) матеріальне благополуччя;
- д) зміна статусу.

16. Ознаками щасливих сімей є:

- а) високі матеріальні можливості;
- б) наявність окремої квартири;
- в) культура спілкування;
- г) наявність дітей;
- д) задоволеність сексуальними стосунками.

17. На психічний і соматичний стан здоров'я сім'ї впливають:

- а) почуття неповноцінності членів сім'ї;
- б) комплексу неповноцінності окремих його членів;
- в) комплексу переваги чоловіка або дружини;
- г) фрустрація між очікуваннями й реальними умовами життя сім'ї.

18. Для гармонійного шлюбу необхідними умовами є:

- а) особистісна і соціальна зрілість;
- б) пристрасть до алкоголю, азартних ігор, наркотиків;
- в) здатність матеріально забезпечувати сім'ю;
- г) не здатність брати на себе відповідальність за сім'ю;
- д) знаходження в стані депресії або хронічно поганому настрої.

19. Сімейний криза – це:

- а) стан сімейної системи, що характеризується порушенням гомеостатичних процесів, що призводять до фрустрації звичних способів функціонування сім'ї та неможливості справитися з новою ситуацією, використовуючи старі моделі поведінки;
- б) постійні конфлікти та конфліктні стосунки між її членами;
- в) специфічний стан сімейної системи, що обумовлений прохолодженням нею певного періоду свого існування;
- г) стан, що виникає через непорозуміння між партнерами.

20. Скільки стадій розлучення існує згідно моделі психолога А.Маслоу:

- а) 4;
- б) 5;
- в) 6;
- г) 7

Варіант 2

1. До предмета психології сім'ї можна віднести:

- а) психологію особистості;
- б) соціально-психологічні явища у сім'ї;
- в) подружню взаємодію;
- г) усі відповіді правильні;
- д) усі відповіді неправильні.

2. Яким чином співвідносяться психологія сім'ї та соціальна психологія?

- а) психологія сім'ї - це окрема галузь соціальної психології;
- б) психологія сім'ї - це окрема галузь психології;
- в) психологія сім'ї - це один із розділів соціології;
- г) усі відповіді правильні;
- д) усі відповіді неправильні.

3. Шлюб - це...

- а) мала соціальна група, важлива форма організації особистісного побуту, що заснована на подружньому союзі і родинних зв'язках;
- б) особливий соціальний інститут, який є історично обумовлений і регулює стосунки між чоловіком і жінкою, встановлює їх права і обов'язки по відношенню один до одного і до їх дітей;
- в) це життєдіяльність сім'ї, яка пов'язана з задоволенням потреб її членів;
- г) форма стосунків між людьми, що історично склалася і підтримується людьми, і є обов'язковою;
- д) це активна зацікавленість життям та розвитком того, кого ми любимо.

4. Народження дітей і продовження роду виконує функція:

- а) еротична;
- б) сексуальна;
- в) репродуктивна;
- г) регулятивна.

5. Чим обумовлюється виникнення сімейного міфу:

- а) великим коханням;
- б) процесом адаптації;
- в) процесом ідеалізації партнера;
- г) певними сімейними порушеннями.

6. Типологія сімей визначається за:

- а) наявністю чоловіка та дружини;
- б) кількістю чоловіків у сім'ї;
- в) кількістю дружин у сім'ї;
- г) наявністю батьків;
- д) наявністю інших родичів.

7. «Експериментальні» форми життя вимагають від людини:

- а) роздумів про свободу;
- б) високого рівня рефлексії та здатності до спілкування;
- в) прагнення більшої соціальної успішності;
- г) бажання заховатися від світу.

8. З якої кількості стадій складається життєвий цикл сім'ї?

А) 3; Б) 5; В) 6; Г) 8.

9. Основні стадії життєвого циклу сім'ї:

- а) стадія монади, стадія діади, стадія тріади;
- б) стадія монади, стадія діади, стадія сім'ї з маленькими дітьми, стадія відокремлення дітей, стадія сім'ї людей похилого віку;
- в) стадія монади, стадія середини життя, стадія вузликового періоду;
- г) стадія утворення, стадія існування, стадія руйнування, стадія смерті.

10. Які є форми любові:

- а) емоційна;
- б) зріла;
- в) еротична;
- г) незріла;
- д) невротична.

11. Чому важко однозначно говорити про джерела любові?

- а) тому що, це явище є ще недостатньо дослідженим;
- б) це пов'язано з багатоаспектністю даного явища;
- в) любов належить до інтимної сфери життя людини;
- г) через унікальність і неповторність кожної особистості.

12. Готовність до шлюбу визначається:

- а) сексуальною готовністю;
- б) можливостями батьків;
- в) наявністю роботи у майбутнього подружжя;
- г) соціальною готовністю;
- д) назрілим бажанням мати сексуального партнера.

13. Розрізняють такі моделі вибору супутника життя:

- а) модель фільтрів, модель максимізації вигоди, модель доповнюваності;
- б) модель привабливості, модель прихильності, модель вигоди;
- в) модель симпатії, модель просторової близькості, модель азарту;
- г) правильна відповідь відсутня.

14. До первинної сімейно-шлюбної адаптації відносять:

- а) адаптацію психологічну, духовну, сексуальну;
- б) адаптацію рольову, інтелектуальну, моральну;
- в) адаптацію чуттєву, матеріальну, побутову;
- г) адаптацію виробничу, родинну, фізичну.

15. Показниками психічного здоров'я сім'ї є:

- а) висока зарплата чоловіка;
- б) подібність сімейних цінностей;
- в) спрямованість на сімейне довголіття;
- г) усі відповіді правильні.

16. Незалежно від причин виникнення кожний сімейний конфлікт має:

- а) 3 фази;
- б) 4 фази;
- в) 5 фаз;
- г) 6 фаз.

17. На рівні фізичної і психофізіологічної сумісності найкраща сумісність спостерігається діаді :

- а) холерик-меланхолік;
- б) сангвінік-холерик;
- в) холерик-флегматик;
- г) меланхолік-сангвінік.

18. Розлучення подружжя – це:

- а) є неминучим і закономірним процесом;
- б) процес, який може відкрити обом нові можливості реалізації особистої свободи, крім того, це досвід, який надалі може виявитися безцінним для подальшого життя кожної зі сторін;
- в) це повний життєвий крах;
- г) процес, який засуджується суспільством і ганьбить людину.

19. До типів проблемної сім'ї відносять:

- а) сім'ї алкоголіків;
- б) патріархальна;
- в) сім'ї з проблемами комунікації;
- г) моногамна.

20. У вузькому значення проблемна сім'я - це...

- а) категорія сім'ї, яка не здатна конструктивно розв'язувати проблеми які виникають на певній стадії життєвого циклу;
- б) деструктивна сім'я;
- в) неповна сім'я;
- г) дисгармонійна сім'я.

Варіант 3

1. З якими дисциплінами пов'язана психологія сім'ї ?

- а) психологія особистості, педагогічна психологія, психологія конфлікту.
- б) порівняльна психологія, патопсихологія, соціологія.
- в) історія, філософія, клінічна психологія;
- г) біологія, фізіологія, гігієна, анатомія.

2. Які із зазначених характеристик слід віднести до ознак сім'ї:

- а) спрямованість;
- б) тривожність;
- в) наполегливість;
- г) схильність до спілкування;
- д) успішність у навчанні.

3. До основних характеристик сім'ї зазвичай прийнято відносити:

- а) структуру сім'ї;
- б) життєвий цикл сім'ї;
- в) функції сім'ї;
- г) розподіл сімейних ролей;
- д) психологічне здоров'я сім'ї.

4. Комунікативна функція виконує роль:

- а) народження дітей у сім'ї;
- б) задовольняє сім'ю спілкуванням і взаємодією;
- в) виховання дітей;
- г) дозволяє отримувати інформацію про дії подружжя.

5. Сім'ї розрізняють за стадією становлення:

- а) молоді;
- б) середні;
- в) зрілі;
- г) адаптовані;
- д) дезадаптовані;
- е) усі відповіді правильні.

6. Нормативна модель сім'ї передбачає в стосунках:

- а) діадичність; б) стабільність;
- в) гетеросексуальність;
- г) юридично оформлені стосунки;
- д) всі відповіді вірні.

7. Основні 5 проблемних сфер в сімейних стосунках :

- а) залицяння, народження дитини, виховання, навчання, смерть;
- б) духовний розвиток, відпочинок, відвідування дитячого садочка, самоосвіта, друзі;
- в) домашнє господарство та розподіл бюджету, виховання дітей, відпочинок, сексуальне життя, спілкування ;
- г) родичі, друзі, робота, відпочинок, розваги.

8. Вкажіть яка із наведених нижче стадій не входить до переліку стадій життєвого циклу сім'ї ?

- а) Дошлюбний період «Стадія монади»;
- б) «Стадія діади»;
- в) «Сім'я з маленькими дітьми»;
- г) «Сім'я з дітьми підліткового віку»;
- д) «Сім'я з дітьми юнацького віку»;
- е) «Період відокремлення дітей»;
- ж) «Стадія людей похилого віку і старості».

9. Формування сімейного договору (розподіл ролей) повинно, враховувати:

- а) стан здоров'я;
- б) ступінь зайнятості на виробництві;
- в) інтереси, схильності та уміння кожного партнера;
- г) всі відповіді вірні.

10. Основними моделями кохання є:

- а) песимістична;
- б) релігійна;
- в) оптимістична;
- г) романтична;
- д) емоційна;
- е) еротична.

11. Любов є предметом досліджень:

- а) фізіології;
- б) соціальної психології;
- в) педагогіки;
- г) патопсихології.

12. Мотивація взяття шлюбу включає мотиви:

- а) інтимно-особистісний;
- б) морально-психологічний;
- в) сімейно-батьківський;
- г) господарсько-побутовий;
- д) бажання вийти заміж (одружитися).

13. З позиції якої психологічної концепції, людина в акті творіння трансцендує, долаючи межі самої себе, піднімаючись над пасивністю та випадковістю:

- а) гештальтпсихології;
- б) аналітичної психології;
- в) гуманістичної психології;
- г) еґо-психології.

14. Для боротьби з негативною вторинною адаптацією психологи рекомендують:

- а) посилити контроль за друзями чоловіка (жінки);
- б) більше читати, розвиватися і самовдосконалюватися;
- в) більше працювати та більше часу проводити на роботі;
- г) вносити творчі елементи, сюрпризи та різноманітність в близькі стосунки.

15. Психологічна сумісність передбачає:

- а) вміння правильно оцінювати поведінку один одного;
- б) здатність відчувати настрій партнера;
- в) бажання оберігати один одного від грубощів, кривди;
- г) уникнення сімейних конфліктів;
- д) всі відповіді вірні.

16. Найчастіше сімейні конфлікти виникають по питанням:

- а) розподілу влади;
- б) виховання дітей;
- в) стосунків з родичами;
- г) сімейного бюджету і браку грошей;
- д) всі відповіді вірні.

17. Сварка – це:

- а) конфлікт самооцінок;
- б) уражена гордість;
- в) передвісник конфлікту;
- г) емоційне з'ясування актуальних питань.

18. Сімейна криза - це:

- а) конфліктний стан сім'ї;
- б) стан сімейної системи, якому характерне порушення взаємодії, що призводить до неефективності звичних способів взаємин у сім'ї, і неможливість впоратися з новою ситуацією, використовуючи старі моделі поведінки;
- в) є закономірним і невідворотним процесом, що проходить кожна сім'я;
- г) процес, який характеризується непорозуміннями між чоловіком і жінкою.

19. Хто найбільше потерпає внаслідок руйнування сім'ї?

- а) чоловіки; б) діти; в) жінки;
- г) друзі і родичі.

20. Основні причини зростання кількості розлучень:

- а) феміністичні ідеї;
- б) зростання тривалості життя;
- в) зміна функції сім'ї (а саме господарсько-побутової);
- г) відсутність стереотипів у розлучених;
- д) зниження впливу батьків на вибір чоловіка (жінки); е) всі відповіді вірні.

Варіант 4

1. Особливостями сім'ї є:

- а) чітко окреслена гетерогенність сім'ї;
- б) наявність чоловіка та дружини;
- в) наявність у сім'ї дітей;
- г) усі відповіді правильні;
- д) усі відповіді неправильні.

2. Які соціальні умови впливають на розвиток сучасної сім'ї?

- а) відкладання часу створення сім'ї та вступу у шлюб ;
- б) сумісне проживання пар без реєстрації шлюбу;
- в) зниження тривалості шлюбу;
- г) збільшення кількості розлучень;
- д) всі відповіді вірні.

3. За складом є такі сім'ї :

- а) нуклеарна, благополучна, змішана, складна;
- б) нуклеарна, неповна, змішана, складна;
- в) благополучна, змішана, патріархальна, моногамна.
- г) благополучна, неблагополучна, функціональна, дисфункціональна.

4. Сексуальна функція виконує роль:

- а) народження дітей;
- б) сексуального виховання дітей;
- в) просвітницька робота в питаннях стосунків між чоловіком і жінкою;
- г) реалізації сексуальних стосунків між чоловіком та дружиною.

5. Соціально-психологічний клімат для кожного члена родини - це...

- а) об'єктивна реальність, яку він відображає, приєднуючись до цієї групи;
- б) ставлення до кожного члена сім'ї;
- в) становище сім'ї в суспільстві;
- г) його емоційне задоволення.

6. Найбільш поширеною сучасною моделлю сім'ї є:

- а) неповна;
- б) нуклеарна;
- в) розширена;
- г) змішана;
- д) жодна відповідь не вірна.

7. Психологічно здоровій сім'ї притаманні:

- а) гармонійність;
- б) життєздатність;
- в) гуманність;
- г) усі відповіді правильні;
- д) правильний лише пункт а).

8. Життєвий цикл сім'ї - це:

- а) це певні етапи розвитку і життєдіяльності сім'ї як системи;
- б) це життєдіяльність сім'ї яка пов'язана з задоволення певних потреб;
- в) певні стадії життя сім'ї;
- г) форма організації стосунків, що можуть скластися будь-як.

9. По типу подружніх стосунків виділяють наступні типи сім'ї:

- а) моногамія, полігамія, поліандрія;
- б) ендогамія, екзогамія, гетерогамія;
- в) нуклеарна, патріархальна та дітоцентрична сім'я;
- г) правильної відповіді немає.

10. Які існують моделі любові:

- а) оптимістичні, реалістичні;
- б) песимістичні, ідеалістичні;
- в) оптимістичні, песимістичні.
- г) всі відповіді вірні.

11. Які основні компоненти любові виокремлюються в психології?

- а) емоційний;
- б) вольовий;
- в) раціональний;
- г) поведінковий.

12. Хто автор концепції любові, де описуються такі її різновиди: любов братерську, любов материнську, любов еротичну, любов до себе, любов до Бога?

- а) Дж.Лі;
- б) Е.Фромм;
- в) С.Хендрік;
- г) В.Рейк.

13. Мотивом взяття шлюбу можуть бути:

- а) втеча від батьків;
- б) самостійність;
- в) любов;
- г) наслідування традицій;
- д) престиж;
- е) помста колишньому партнерові;
- ж) всі відповіді вірні.

14. Виберіть головні критерії, за якими класифікуються міжособистісні взаємини у родині:

- а) тривалість і частота контактів між особистостями;
- б) глибина, міра включення особистості у взаємостосунки;
- в) дистанція між партнерами;
- г) вимоги до умов контакту;
- д) місце спілкування членів родини.

15. Ознаками нещасливих сімей є:

- а) низькі матеріальні можливості;
- б) наявність дітей;
- в) відсутність житла;
- г) відсутність одного із подружжя;
- д) низька культура спілкування.

16. Вкажіть яка з цих сімей не відноситься до класифікації за критерієм складності:

- а) складна;
- б) змішана;

- в) нуклеарна;
- г) патріархальна.

17. Сімейні конфлікти, зазвичай, пов'язуються з:

- а) бажанням нав'язати свою думку іншим;
- б) поганим знанням і розумінням один одного;
- в) поганими манерами партнерів;
- г) відсутністю адекватної комунікації.

18. Ревнощі обумовлюються:

- а) повагою і турботою про іншу людину;
- б) почуттями власності;
- в) турботою про потомство;
- г) почуттями прихильності.

19. Однією з причин розлучення є:

- а) зміни в шлюбно - сімейних стосунках;
- б) обмеження свободи;
- в) втома один від одного;
- г) фактор часу.

20. Найбільш поширені фактори, які можуть зруйнувати шлюб:

- а) сумісне проживання з батьками одного з членів подружжя;
- б) зради, сексуальна незадоволеність у шлюбі;
- в) дошлюбна вагітність;
- г) пізній або ранній вік вступу у шлюб;
- д) нерівний рівень освіти та соціального статусу членів подружжя; е) всі відповіді вірні.

Завдання творчого характеру.

1. Написати аналітичне есе за твором Й. Макьюєна «На березу».
2. Створити генограму своєї сім'ї.

4.5.2. Контрольна робота до блоку 2.

Тестові завдання

Варіант 1.

1. Психологічна діагностика сім'ї - це:

- а) вид психологічної допомоги;
- б) необхідна умова вивчення сім'ї;
- в) необхідність даних, які підлягають корекції; г) єдина можливість отримати інформацію;
- д) жодна відповідь неправильна.

2. Хто розробив тест «АСВ» і описав типи неправильного виховання дитини в сім'ї?

- а) А. Волков;
- б) Е. Ейдемільер;
- в) О. Еткінд;
- г) С. Кратохвіл.

3. Основою аналітичного дослідження сім'ї є:

- а) аналітична ідеологія;
- б) експериментальний метод;
- в) математично-статистичні методи обробки даних; г) усі відповіді правильні.

4. Психологічне консультування сім'ї - це:

- а) коригуючий вплив міжособистісних стосунків;
- б) вирішення глибинних проблем сім'ї;
- в) зняття психологічного напруження у подружжя;
- г) зміна взаємостосунків між чоловіком та дружиною; д) правильні лише пункти а), г).

5. Консультуючи подружню пару, консультант намагається...

- а) консультувати обох членів подружжя разом;
- б) консультувати кожного із членів подружжя окремо; в) консультувати тільки «ображену» сторону;
- г) консультувати тільки того із подружжя, хто був ініціатором звернення до психолога.

6. Совместная терапія - це

- а. терапія, в якій, терапевт працює з ідентифікованим пацієнтом періодично залучаючи інших членів сім'ї.
- б. терапія в якій, терапевт регулярно зустрічається з повною сім'єю.

7. Топологічні відносини між об'єктами в системі-це ...

- а. взаємовплив, між об'єктами.
- б. розташування об'єктів.

8. На якому рівні сімейної системи буде розглядатися проблема неготовність дитини до школи.?

- а. міжособистісних відносин
- б. когнітивних і поведінкових проблем.
- в. порушень особистісного розвитку.

9. Як називається сім'я, в якій виникають крайнощі у вимозі

- емоційної близькості і лояльності, окремі члени сім'ї не можуть діяти незалежно один від одного
- а. роз'єднана сімейна система
- б. ригідная сімейна система
- в. запутанная сімейна система.

10. Кем було введено поняття подвійного затиску?

- а. Бейтсон Г.
- б. Мінухін С.
- в. Фішман Ч.

11. Для якого періоду розвитку сім'ї характерно збільшення розлучень?

- а. період без дітей.
- б. період, коли дитина стає підлітком.
- в. період, коли дитина йде в школу.

12. Как шлюб буде називатися комплементарним?

- а. людей, які займали в своїй родині позиції старшого і молодшого дитини.
- б. людей які займали в своїй родині позиції старшого і старшого

дитини.

13. Морфостатична функція симптоматичної поведінки, це ...

- а. консервація сімейної системи
- б. зміна сімейної системи.

14. Як пояснюється феномен любові В. Франкл?

- а) переживання іншої людини в його унікальності.
- б) задоволення потреби у визнанні.

15. Чем характеризується любов чоловіка, який не подолав залежність від власної матері?

- а) зневага до жінки.
- б) емоційна вимогливість до жінки.

16. Что означає «дифузія ідентичності» за Е. Еріксоном?

- а) неможливість осмислити і використовувати, все, що підліток знає про себе і навколишній світ для формування цілісного образу Я.
- б) несформованість окремих особистісних властивостей.

17. При якому відношенні дорослого у дитини формується позитивне самовідношення?

- а) об'єктному
- б) суб'єктний

18. Базисні для сім'ї психологічні складові: самооцінка, комунікації, сімейна система, соціальні зв'язки виділені:

- а) К. Роджерсом;
- б) В. Сатир;
- в) З. Фрейдом;
- г) всі відповіді вірні.

19. Якщо виходять з того, що природа страждань криється в неблагополуччя у внутрішньо сімейних відносин, особистісних особливостей членів сім'ї, то це реалізується:

- о а) соціальна модель допомоги сім'ї;
- о б) психотерапевтична модель допомоги;
- о в) медична модель;
- о г) жоден з відповідей не вірна.

Констатуючі описання :

- а) незвичні, як звуки незнайомої мови;
- б) вимагають подолання особистісних стереотипів і прояви інтелектуальних зусиль;
- в) цікаві людям, вони привертають їхню увагу і розвивають в них почуття власної значущості;
- г) всі відповіді вірні.

Варіант 2.

1. Початок офіційного дослідження в галузі сім'ї припадає на:

- а) Середину XIX ст.;
- б) 90-ті роки XIX ст.;

- в) 60-70-ті роки ХХ ст;
- г) 40-50 -ті роки ХХ ст.

2. Сімейний психолог:

- а) може іноді надавати психологічну підтримку сім'ї;
- б) проводить співбесіди і тести;
- в) прагне покращити сімейну комунікацію;
- г) всі відповіді вірні.

3. Психологічна допомога сім'ї може надаватися засобами:

- а) психологічного консультування;
- б) психотерапії;
- в) психологічного тренінгу;
- г) всі відповіді вірні.

3. Основним методом психологічного консультування є:

- а) гіпноз;
- б) інтерв'ю;
- в) психодіагностика;
- г) формуючий експеримент.

4. Якщо психолог консультує людину після розлучення, фокус роботи зміщується до того,

...

- а) щоб допомогти повернути того члена подружжя, який пішов;
- б) щоб допомогти знайти нового партнера;
- в) щоб допомогти розпочати нове життя-без партнера, що пішов;
- г) щоб помститися партнеру, що пішов.

5. Психодинамічні орієнтовані терапевти розглядають сім'ю

як ..

- а. стресовий- фактор;
- б. дисфункціональну система.

6. Що таке нон-сумарність?

- а. ціле, дорівнює сумі частин;
- б. ціле більше, ніж сума частин.

10. На якому рівні сімейної системи буде розглядатися проблема аутизму?

- а. міжособистісних відносин
- б. когнітивних і поведінкових проблем
- в. порушень особистісного розвитку.

7. Який тип системи має нестійкий або обмежене керівництво, при якому рішення є імпульсивними і непродуманими. Ролі неясні і часто зміщуються від одного члена сім'ї до іншому.

- а. ригідний;
- б. хаотичний;
- в. розрізнений.

8. До основних аспектів правил взаємодії відносяться ...

- а. парадоксальні команди;

- б. способи контролю взаємодій в сім'ї;
- в. аналіз взаємодій в сім'ї.

9. В яких сім'ях багато негласних правил?

- а. функціональних;
- б. дисфункціональних.

10. Для якого періоду розвитку сім'ї характерний криза середина життя подружжя?

- а. період залицяння;
- б. період, коли дитина стає підлітком;
- в. період, коли діти йдуть із сім'ї.

11. Для якої дитини в сім'ї більш характерні оптимізм і безтурботність?

- а. старший;
- б. молодший;
- в. середній.

12. Який шлюб буде називатися некомплементарний?

- а. людей, які займали в своїй родині позиції старшої і молодшої дитини;
- б. людей, які займали в своїй родині позиції старшої і старшої дитини.

13. Морфогенетична функція, це ...

- а. консервація сімейної системи;
- б. зміна сімейної системи.

14. Для самоактуалізованих особистості фактор новизни

- а) відіграє вирішальну роль в любові;
- б) не грає вирішальну роль в любові.

15. Чем характеризується «ідопоклонна» любов?

- а) потреба в ритуалах.;
- б) втрата себе в об'єкті любові.

16. Майбутні діти стабільно тривожних або жінок, які перебувають під впливом тривалого стресу, демонструють

- а) більш високий рівень рухової активності, який зберігається і після народження;
- б) більш низький рівень розвитку пізнавальних процесів.

17. Чи є відмова від дитини особливістю сучасного етапу розвитку суспільства?

- а) так, є;
- б) ні, не є.

18. Провідна роль сім'ї у виникненні патогенних ситуацій і психотравмуючих переживань обумовлюється багатьма причинами:

- а) провідною роллю сімейних відносин в системі взаємин особистості;
- б) різноманітні можливості сімейних відносин і їх тісним взаємозв'язком;
- в) особливої відвертості і, отже, уразливості члена сім'ї по відношенню до різних внутрісімейних впливів, в тому числі і травматизуючим;

г) всі відповіді вірні.

19. Професійна психотерапія здійснюється:

- а) лікарем-психотерапевтом;
- б) як лікарем-психотерапевтом, так і вузьким фахівцем;
- в) всіма лікарями;
- г) жоден відповідь не вірний.

20. Сімейний психолог:

- а) може іноді надати психологічну підтримку сім'ї;
- б) проводить співбесіди й тести;
- в) прагне поліпшити сімейну комунікацію;
- г) всі відповіді вірні.

Варіант 3.

1. До основних напрямів соціально-психологічних досліджень сім'ї можна віднести:

- а) вивчення впливу умов праці на психологію сім'ї;
- б) вивчення функцій сім'ї;
- в) вивчення психологічних якостей подружжя, які необхідні сучасному суспільству;
- г) усі відповіді правильні; д) усі відповіді неправильні.

2. В щасливих сім'ях подружжя найсильніше поєднує:

- а) взаємна любов до дітей;
- б) розуміння того, що шлюб священний;
- в) впевненість кожного із подружжя, що інший – «мій найкращий друг»;
- г) жоден із варіантів не вірний.

3. Сфери сімейно-шлюбного консультування формують...

- а) проблеми сучасної сім'ї;
- б) велика кількість розлучень;
- в) стадії утворення і функціонування сім'ї;
- г) запитамі суспільства.

4. Консультативна взаємодія буде більш ефективною, якщо:

- а) консультант nebude приймати до уваги етнокультурні особливості клієнта;
- б) психолог врахує етнокультурні характеристики клієнта;
- в) консультант буде обговорювати з клієнтом його етнопсихологічні характеристики;
- г) психолог буде пропагандувати цінності своєї культури.

5. Інтенсивність розвитку сімейної психотерапії в майбутньому характеризується:

- а) прагненням використовувати її не тільки в приватній практиці, але й в усіх психологічних консультаціях;
- б) посиленням просвітницької роботи для батьків, подружжя, дітей;
- в) розширенням галузі застосування в роботі зі здоровими людьми, що знаходяться в кризових періодах розвитку;
- г) всі відповіді вірні.

6. Історическая парадигма в сімейної терапії включає в себе:

- а. психодинамическую Багатопоколінну шкалу;
- б. проблемно-роздільну шкалу;
- в. клієнт-центровану шкалу.

7. На якому рівні сімейної системи буде розглядатися відсутність у сім'ї свого житла?

- а. міжособистісних відносин;
- б. когнітивних і поведінкових проблем;
- в. порушеній особистісного розвитку;
- г. проблеми із зовнішнім соціальним оточенням.

8. Отношення між батьком і дитиною засновані на взаємній

- а. перевернутої коаліції.
- б. прихованої коаліції.

9. Стереотипні послідовності трансакцій це ...

- а. стосунки у сім'ї;
- б. відносини між подружжям;
- в. отношения, що повторюються в якості «порочного кола» і задіють трьох членів сім'ї.

10. Для якого періоду розвитку сім'ї відноситься задача встановлення правил?

- а. період без дітей;
- б. період, коли дитина стає підлітком;
- в. період, коли діти йдуть із сім'ї.

11. Для якої дитину більш характерні честолюбство і прагнення до досягненням?

- а. старшій;
- б. молодшій;
- в. середній.

12. Що таке механізм триангулювання?

- а. модель передачі патернів взаємин в сім'ї в наступні покоління;
- б. проблеми між подружжям.

13. Адаптація або зміни першого порядку ...

- а. не зачіпають структури і основних правил функціонування системи;
- б. стосуються змін організаційних основ системи;
- в. позначає зрушення в самосприяття системи.

14. Чем характерна здорова любов по А. Маслоу?

- а) визнання автономності іншого;
- б) прагнення володіти улюбленим.

15. Для якого етапу формування батьківства найбільш значима історія відносин з власним батьком?

- а) формування матриці батьківського відносини;
- б) адаптація до батьківської ролі;
- в) пологи і поява дитини.

16. Діти з надійною прихильністю до матері в дитинстві надалі

- а) більш емоційні;
- б) більш наполегливі при вирішенні проблем.

17. Що можна розглядати як головну ознаку материнства?

- а) здатність жінки ідентифікувати себе з дитиною;
- б) турбота про дитину.

18. Заповніть прогалини.

- 1. Історично першим в сімейної психотерапії було ... напрямом, яке виросло з аналізу ... випадку «маленького Ганса»;
- 2. Представники ... напрямку з'єднують в психотерапевтичній роботі з сім'ями різні методи: гіпноз, аутогенне тренування, медитацію, домашні завдання по модифікації поведінки, аналіз і інтерпретацію взаємин, групові дискусії.

19. Інтенсивність розвитку сімейної терапії в майбутньому характеризується:

- а) прагненням використовувати її не тільки в приватній практиці, але і у всіх психологічних консультаціях;
- б) посиленням просвітницької роботи для батьків, подружжя, дітей;
- в) розширенням сфери застосування в роботі зі здоровими людьми, що знаходяться в кризових періодах розвитку;
- г) всі відповіді вірні

20. Тривожність консультанта, почуття некомпетентності обумовлені:

- а) орієнтацією нема на завдання, а на підтвердження самооцінки;
- б) низьким рівнем рефлексії маніпулятивних тенденцій у психолога;
- в) прагненням нав'язати свою систему цінностей;
- г) всі відповіді вірні.

Варіант 4.

1. За методикою «сімейна генограма» кожному члену сім'ї пропонується:

- а) відповісти на 20 запитань;
- б) намалювати коло і в ньому себе і членів своєї родини у формі кружків, підписуючи їх так, щоб було зрозуміло, хто з членів сім'ї де розміщений;
- в) намалювати свою сім'ю у 3-4-х поколіннях у вигляді генеалогічного дерева; г) надати інформацію про свою сім'ю продовжуючи незакінчені речення.

2. З якими чинниками пов'язані труднощі психодіагностики сім'ї?

- а) небажання окремих членів приймати участь у дослідженні;
- б) закритістю сім'ї як частини соціуму;
- в) інтимністю стосунків між людьми;
- г) великою кількістю контактів в сімейній системі.

3. Які види психологічної допомоги використовуються у роботі з сім'єю ?

- а) групове психологічне консультування;
- б) індивідуальне психологічне консультування;
- в) сімейна психотерапія;
- г) психологічна просвіта і психопрофілактика;
- д) СПТ;
- е) всі відповіді вірні.

4. Порушення контакту при роботі з сім'єю пов'язано з:

- а) фіксацією на стосунках, а не на проблемі;
- б) неспівпадінням репрезентативних систем;
- в) неувважністю психолога до комунікативних норм;

г) всі відповіді вірні.

5. До основних принципів системної сімейної психотерапії відносяться / Три правильних варіанти /.

- а. принцип активності
- б. принцип кордонів;
- в. принцип згуртованості;
- г. принцип діалогу;
- д. принцип ієрархії.

6. Коректуючі імпульси управління .це

- а. позитивний зворотній зв'язок;
- б. негативний зворотний зв'язок.

7. Зміни другого порядку або переструктурування сімейної системи -це ...

- а. адаптація, направлена на збереження структури, властивої даної системі, і підтримка її центральних процесів;
- б. якщо вимоги або умови оточення суттєво змінюються, а також тоді, коли система повинна змінити мету або розвиватися іншим чином;
- в. зміна оцінки можливості зміни.

8. Внутрішні кордони - це

- а. кордони між сім'єю і соціальним оточенням;
- б. кордони між підсистемами.

9. Кто ввів поняття «парадоксальні команди»?

- а. Ейдеміллер Є.Г.
- б. Бейтсон Г.
- в. Мінухін С.

10. Яким описам надають перевагу системно-орієнтовані терапевти?

- а. лінійним;
- б. циркулярним.

11. Для якої дитини характерна боротьба за увагу?

- а. старшій;
- б. молодшій;
- в. середній.

12. Сімptomатична поведінка, це

- а. характеристика стану;
- б. прихована, парадоксальна комунікація в сім'ї.

13. Зміни системи другого порядку-метаадаптація ...

- а. не зачіпають структури і основних правил функціонування системи.
- б. стосуються змін організаційних основ системи.
- в. позначає зрушення в самовосприятті системи.

14. Чим характеризується незріла любов?

- а) страхом самотності;
- б) незалежність в любовних відносинах.

15. Для дівчаток успішність батька полягає в

- а) соціальної значущості досягнень;
- б) вміння співпрацювати, гнучкість, прийняття відповідальності на себе.

16. Що є основою навченості дитини?

- а) здатність немовляти використовувати афективні реакції батька для оцінки та розуміння подій;
- б) генетичні фактори.

17. Які новоутворення виникають в особистості жінки в період вагітності?

- а) формування нових цілей і смислів;
- б) особистісна тривожність.

18. Емпатичність, доброзичлива увага, не нанесення шкоди, орієнтація на норми і цінності клієнта, конфіденційність –

- а) це прийоми консультування;
- б) техніки консультування;
- в) принципи консультування;
- г) всі відповіді вірні.

19. Справжня комунікація -

- а) це, коли говорять те, що відчувають;
- б) коли говорять правду;
- в) коли повністю розкриваються;
- г) жоден відповідь не вірний.

20. Порушення контакту при роботі з сім'єю пов'язані з:

- а) фіксацією на відносинах, а не на проблемі;
- б) розбіжністю репрезентативних систем;
- в) неухважністю психолога до комунікативним нормам;
- г) всі відповіді вірні.

Завдання творчого характеру.

1. Зробити аналітичне есе оповідання Дж. Керол Оутс «Склеп» с т.зр. трансгенераційного підходу.
2. Створити геносоціограму своєї родини.

Критерії оцінки реферату, есе

Реферат, як форма навчання студентів, - це короткий огляд максимальної кількості доступних публікацій по заданій темі, з елементами порівняльного аналізу даних матеріалів і з подальшими висновками.

При проведенні огляду повинна проводитися і дослідницька робота, але обсяг її обмежений, тому що аналізуються вже зроблені попередніми дослідниками висновки і в зв'язку з невеликим обсягом даної форми роботи. Темі рефератів визначаються кафедрою і містяться в програмі курсу. Викладач рекомендує літературу, яка може бути використана для написання реферату.

Метою написання рефератів є:

прищеплення студентам навичок бібліографічного пошуку необхідної літератури (на паперових носіях, в електронному вигляді);

прищеплення студентам навичок компактного викладу думки авторів і свого судження за обраним питанням в письмовій формі, науково грамотною мовою і в хорошому стилі; придбання навичок грамотного оформлення посилань на використовувані джерела, правильного цитування авторського тексту; виявлення та розвиток у студента інтересу до певної наукової та практичної проблематики з тим, щоб дослідження її в подальшому тривало у підготовці та написанні курсових та дипломної роботи та подальших наукових праць.

Основні завдання студента при написанні реферату:

- З максимальною повнотою використовувати літературу з обраної теми (як рекомендовану, так і самостійно підбрану) для правильного розуміння авторської позиції;
- Вірно (без спотворення сенсу) передати авторську позицію в своїй роботі;
- Усвідомити для себе і викласти причини своєї згоди (незгоди) з тим чи іншим автором з даної проблеми.

Вимоги до змісту:

- Матеріал, використаний в рефераті, повинен ставитися строго до обраної теми;
- Необхідно викласти основні аспекти проблеми не тільки грамотно, але і відповідно до тієї чи іншої логікою (хронологічної, тематичної, подієвої та ін)
- При викладі слід згрупувати ідеї різних авторів по спільності поглядів або по науковим школам;
- Реферат повинен закінчуватися підбиттям підсумків проведеної дослідницької роботи: містити короткий аналіз-обґрунтування переваг тієї точки зору з даного питання, з якою Ви солідарні.

Структура реферату.

1. Починається реферат з титульного листа.
2. За титульним листом слід Зміст. Зміст - це план реферату, в якому кожному розділу повинен відповідати номер сторінки, на якій він знаходиться.
3. Текст реферату. Він ділиться на три частини: вступ, основна частина і висновок.
 - а) Введення - розділ реферату, присвячений постановці проблеми, яка буде розглядатися і обґрунтуванню вибору теми.
 - б) Основна частина - це ланка роботи, в якому послідовно розкривається обрана тема. Основна частина може бути представлена як цілісним текстом, так і розділена на глави. При необхідності текст реферату може доповнюватися ілюстраціями, таблицями, графіками, але ними не слід "перевантажувати" текст.
 - в) Висновок - даний розділ реферату повинен бути представлений у вигляді висновків, які готуються на основі підготовленого тексту. Висновки мають бути короткими і чіткими. Також у висновку можна позначити проблеми, які "висвітилися" в ході роботи над рефератом, але не були розкриті в роботі.
4. Список джерел та літератури. У цьому переліку називаються як ті джерела, на які посилається студент при підготовці реферату, так і всі інші, вивчені їм у зв'язку з його підготовкою. В роботі повинно бути використано не менше 5 різних джерел, з них хоча б один - іноземною мовою (англійською або французькою). Робота, виконана з використанням матеріалу, що міститься в одному науковому джерелі, є явним плагіатом і не приймається. Оформлення Списку джерел і літератури має відповідати вимогам бібліографічних стандартів.

Обсяг і технічні вимоги до виконання реферату. Обсяг роботи повинен бути, як правило, не менше 12 і не більше 20 сторінок. Робота повинна виконуватися через одинарний інтервал 12 шрифтом, розміри залишаються полів: ліве - 25 мм, праве - 15 мм, нижнє - 20 мм, верхнє - 20 мм. Сторінки повинні бути пронумеровані.

Відстань між назвою частини реферату або глави і наступним текстом має дорівнювати трьом інтервалам. Фрази, що починаються з "червоної" рядка, друкуються з абзацним відступом від початку рядка, рівним 1 см.

При цитуванні необхідно дотримуватися таких правил: текст цитати полягає в лапки і приводиться без змін, без довільного скорочення цитованого фрагмента (пропуск слів, речень або абзаців допускається, якщо не тягне спотворення всього фрагмента, і позначається трьома крапками, яке ставиться на місці пропуску) і без спотворення сенсу; кожна цитата повинна супроводжуватися посиланням на джерело, бібліографічний опис якого має наводитися у відповідності до вимог бібліографічних стандартів.

Оцінюючи реферат, викладач звертає увагу на:

- Відповідність змісту обраної теми;
- Відсутність в тексті відступів від теми;
- Дотримання структури роботи, чітка вона і обгрунтована;
- Вміння працювати з науковою літературою - виокремлювати проблему з контексту;
- Вміння логічно мислити;
- Культуру писемного мовлення;
- Вміння оформляти науковий текст (правильне застосування і оформлення посилань, складання бібліографії);
- Вміння правильно зрозуміти позицію авторів, роботи яких використовувались при написанні реферату;
- Здатність вірно, без спотворення передати використовуваний авторський матеріал;
- Дотримання обсягу роботи;
- Акуратність і правильність оформлення, а також технічного виконання роботи. Реферат повинен бути зданий для перевірки у встановлений термін.

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ

1. Становлення психології сімейних відносин.
2. Еволюція сімейно-шлюбних відносин в історії розвитку суспільства.
3. Православні сім'ї.
4. Відношення до дітей в сім'ях від старовини до наших днів.
5. Людина і сім'я в інформаційному суспільстві: соціально-психологічні проблеми і шляхи їх дозволу.
6. Зображення сім'ї художній літературі.
7. Мікроклімат в сім'ї.
8. Роль національних традицій в сімейних відносинах.
9. Роль сім'ї в процесі соціалізації особистості.
10. Вплив самооцінки і рівня домагань на еталонний образ супутника життя.
11. Основні причини ідеалізації партнера.
12. Психологічні критерії кохання.
13. Основні компоненти психологічної готовності до шлюбу.
14. Психологічні умови оптимізації взаємостосунків в передшлюбному періоді.
15. Соціально-психологічна діагностика вступаючих в шлюб.
16. Дослідження мотивів вступу до шлюбу в дисфункціональних сім'ях.
17. Вплив особових особливостей подружжя на стійкість шлюбу.
18. Чинники і умови сімейного добробуту.
19. Моделі взаємостосунків подружжя в сім'ї.

20. Конструктивне сімейне спілкування.
21. Етапи подружніх і сімейних відносин.
22. Кризові періоди розвитку подружніх відносин.
23. Феномен подружньої сумісності.
24. Типології проблемних сімей.
25. Сімейних конфлікти: види, джерела, наслідки.
26. Психологічна допомога сім'ї в конфліктних ситуаціях.
27. Стратегії поведінки в конфлікті і способи виходу їх його.
28. Особова і соціальна ідентичність подружжя в процесі розлучення.
29. Міфи про сім'ю і сімейні ролі.
30. Кроськультурне дослідження змішаних шлюбів і мотивації розлучень в них.
31. Проблеми психологічного аналізу передрозлучної ситуації подружжя.
32. Розлучення як соціально-психологічний феномен і особливості його протікання в різних соціальних групах.
33. Типології батьківського відношення.
34. Зміна структури і функції сім'ї у зв'язку з народженням дитини.
35. Психологічні особливості протікання бажаної і небажаної вагітності.
36. Сучасне батьківство: стереотипи і нові тенденції.
37. Психологічні особливості батьківського відношення до єдиної дитини.
38. Залежність психічного розвитку дитини від його позиції в сім'ї.
39. Психологічні особливості багатодітної сім'ї.
40. Батьківське відношення приймальнообатька.
41. Батьківський стиль і сценарій життя дитини.
42. Конфлікти батьків і підлітків: причини, зміст, функція.
43. Прабатьківство як вікова задача розвитку середньої і пізньої дорослої.
44. Роль бабусі/дідуса в житті людини.
45. Особливості подружніх взаємостосунків в сім'ях, що мають хвору дитину.
46. Сім'я як психотерапевт для дитини-інваліда.
47. Психологія вини і її роль в протіканні захворювання у дитини.
48. Психологічна корекція відчуття образи у батьків по відношенню до хворої дитини.
49. Індивідуальне психологічне консультування.
50. Сімейне консультування.
51. Консультування подружньої пари.
52. Сімейний консультант: особистість і діяльність.
53. Сім'я як еталонна система ціннісних орієнтирів дитини.
54. Основні способи взаємодії батьків і дітей різного віку.
55. Профілактика дитячої агресивності в сім'ї.
56. Виховна роль народної педагогіки і особливості її вживання в сучасних умовах.

57. Особливості соціально-психологічної підтримки дитини з відхиленнями в психофізичному розвитку.
58. Виховання в сім'ї дитячої самостійності.
59. Основні напрями психологічної допомоги в ситуації розлучення.
60. Зміст і форми психологічного супроводу при розлученнях.
61. Психотерапія дітей в ситуації розлучення батьків.
62. Парна терапія в ситуації розлучення.

5. Підсумковий контроль (залік).

1. Визначте ознаки сім'ї як соціального феномену.
2. Визначте ознаки родини як психологічного феномену.
3. Розкрийте основні етапи в розвитку інституту сім'ї.
4. Визначте проблематику психологічних досліджень родини та сімейних стосунків.
5. Розкрийте структуру сім'ї.
6. Зробіть психологічний аналіз функцій родини.
7. Визначте види сімей.
8. Розкрийте основні тенденції розвитку сучасної сім'ї.
9. Надайте психологічну характеристику етапів життєдіяльності сім'ї.
10. Визначте спільне та відмінне між поняттями «шлюб» і «сім'я».
11. Розкрийте фактори стабільності шлюбу і сім'ї.
12. Визначте специфіку різних підходів в описанні родини.
13. Розкрийте сутність психологічних концепцій шлюбу.
14. Опишіть різні форми організації шлюбно-сімейних стосунків у історичному контексті.
15. Розкрийте психологічний зміст моделей шлюбу.
16. Визначте мотиви вибору шлюбного партнера.
17. Визначте функціонально-рольову структуру сімейних стосунків.
18. Проаналізуйте деформації функціонально-рольової структури сім'ї.
19. Визначте альтернативні форми шлюбно-сімейних стосунків.
20. Розкрийте типи дисгармонійних сімей.
21. Визначте рівні подружньої сумісності.
22. Розкрийте психологічні особливості родинного спілкування.
23. Надайте характеристики критеріїв психологічного здоров'я сім'ї.
24. Визначте структуру готовності особистості до шлюбу та родинного життя.
25. Охарактеризуйте психологічні проблеми підготовки молоді до сімейного життя.
26. Розкрийте сутність феномену любові та її типів.
27. Визначте динаміку стосунків у любові.
28. Сформулюйте умови збереження емоційних стосунків між подружжям.
29. Визначте шляхи та засоби подолання подружнього несумісництва.
30. Визначте види, структуру та причини родинних

- конфліктів.
31. Визначте фактори й умови психічного ризику для майбутньої дитини.
 32. Розкрийте роль сім'ї в соціалізації дитини.
 33. Визначте психологічні механізми соціалізації дитини в родині.
 34. Надайте характеристики особливостей стилів сімейного виховання.
 35. Визначте вплив неадекватного батьківського ставлення до дитини на її психічний та особистісний розвиток.
 36. Визначте причини неадекватного батьківського ставлення до дитини.
 37. Визначте психологічні умови оптимізації стосунків батьків з дітьми.
 38. Охарактеризуйте специфіку видів авторитету батьків і їх роль у становленні особистості дитини.
 39. Розкрийте особливості стосунків і психічного розвитку дітей у багатодітних родинах.
 40. Визначте особливості стосунків у процесі всиновлення дитини.
 41. Визначте вплив розлучення на дітей та колишнє подружжя.
 42. Розкрийте зміст роботи практичного психолога з сім'єю.
 43. Визначте проблематику психологічних порушень у родині.
 44. Охарактеризуйте специфіку готовності психолога до роботи з сім'єю.
 45. Визначте форми психолого-педагогічної допомоги родині.
 46. Розкрийте методи вивчення сім'ї.
 47. Висвітліть становлення сімейної психології як наукової дисципліни.
 48. Охарактеризуйте сімейне консультування як мистецтво та професію.
 49. Опишіть наслідки змішання видів відносин.
 50. Вкажіть особливості консультативної роботи з подружньою парою.
 51. Розкрийте мету сімейного консультування.
 52. Опишіть види партнерства у сімейно-шлюбних стосунках.
 53. Охарактеризуйте методи діагностики сімейних відносин.
 54. Вкажіть основні принципи консультування сім'ї.
 55. Дайте загальну характеристику підсистем сімейних відносин.
 56. Розкрийте поняття та складові групової динаміки.
 57. Охарактеризуйте основні види консультування.
 58. Поясніть в чому полягає різниця між близькою людиною і близькими стосунками.
 59. Вкажіть ознаки групових ефектів.
 60. Розкрийте в чому полягає спільне та відмінне в сімейному консультуванні, індивідуальному та груповому.
 61. Дайте характеристику трьом стадіям взаємодії.
 62. Висвітліть механізми групової динаміки.
 63. Розкрийте сутність експертного та неекспертного консультування.
 64. Вкажіть етапи консультативного процесу.
 65. Охарактеризуйте сімейну психотерапію як джерело консультативної роботи з сім'єю та групою.
 66. Опишіть основні методи та техніки консультативного процесу.
 67. Основні моделі консультування сім'ї.
 68. Розкрийте сутність психоаналітичної моделі консультування сім'ї.
 69. Розкрийте сутність біхевіористичної моделі консультування сім'ї.
 70. Охарактеризуйте принципи системної моделі роботи із сім'єю.
 71. Визначте зміст тріади К.Роджерса.
 72. Розкрийте принципи структурної моделі С. Мінухіна
 73. Охарактеризуйте зміст і ефекти міжособистісного прийняття.

74. Окресліть межі між підсистемами.
75. Поясніть сутність сімейного трикутника.
76. Охарактеризуйте основану на досвіді модель роботи з сім'єю.
77. Охарактеризуйте системну сімейну психотерапію В.Сатіра.
78. Охарактеризуйте позитивну сімейну психотерапію Н.Пезешкіана.
79. Розгляньте принципи системної сімейної розстановки Б. Хелінгера.
80. Розкрийте сутність поняття «незрима лояльність».
81. Розкрийте сутність поняття «парентифікація».
82. Розкрийте сутність поняття «трансгенераційні зв'язки».
83. Розкрийте сутність поняття «синдром ричниці».
84. Консультування подружжя з міжособистісних проблем.
85. Консультування з приводу труднощів у взаємовідносинах із дітьми.
86. Труднощі роботи з подружжям.
87. Основні вимоги роботи із подружжям.
88. Дошлюбне та перед шлюбне психологічне консультування.
89. Розкрийте сутність поняття «носій» симптому.
90. Розкрийте сутність методики «Генограма».
91. Розкрийте сутність методики «Геносоціограма».
92. Розкрийте сутність між поколінного підходу у сімейній терапії.
93. Сімейні міфи, сімейні історії, сімейні правила, сімейні секрети.
94. Методика Т. Лірі та Ії застосування у сімейній діагностиці та консультуванні.

Приклад залікового білету з дисципліни «Психологія сімейних стосунків»

Чорноморський національний університет ім.Петра Могили

Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
Галузь знань: 05 – Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність: 053 «Психологія»

Навчальна дисципліна – **ПСИХОЛОГІЯ СІМЕЙНИХ СТОСУНКІВ**

ЗАЛІКОВИЙ БІЛЕТ № 0

1. Визначте ознаки родини як психологічного феномену. «10 балів».
2. Розкрийте роль сім'ї в соціалізації дитини. «10 балів».
3. Поясніть сутність сімейного трикутника. «10 балів».

Затверджено на засіданні кафедри психології. Протокол № 1 від «27» серпня 2020 року

Завідувач кафедри, професор
Упорядник, доц. кафедри

Лисенкова І.П.
Каневський В.І.

6. Критерії оцінювання та засоби діагностики результатів навчання.

Денна форма навчання:

Форма контролю	Максимальна оцінка одиниці контролю	Кількість заходів	Сума балів
5 семестр			
Відповіді на групових заняттях	3	14	42
Складання реферату, есе	10	1	10
Конспектування та захист	4	1	4
Написання контрольних робіт	7	2	14
Загальна кількість балів			70
Залік у V семестрі			30
Всього			100

Заочна форма навчання:

Форма контролю	Максимальна оцінка одиниці контролю	Кількість заходів	Сума балів
6,7 семестр			
Відповіді на групових заняттях	7	4	28
Складання реферату, есе	18	1	18
Конспектування та захист	10	1	10
Написання контрольних робіт	14	1	14
Загальна кількість балів			70
Залік у VII семестрі			30
Всього			100

Пояснення до умов визначення рейтингу

Денна форма

Критерії оцінювання навчальних досягнень	Бали
<u>1. Бали за відповіді на групових заняттях</u>	
Оцінюється робота студента, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією,	<u>3</u>

розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки.	
Оцінюється робота студента, який повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає, розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань лекції, використовуючи при цьому обов'язкову літературу.	<u>2</u>
Оцінюється робота студента, який володіє навчальним матеріалом у достатньому обсязі, проте фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає окремі питання навчальної дисципліни, не розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань.	<u>1</u>
<u>2. Бали за реферати, есе</u>	
Робота характеризується смисловою цілісністю, зв'язністю і послідовністю викладу проблеми. Студент вміє висловлювати аргументовану думку щодо сформульованої проблеми, точно визначаючи її зміст і складові. Студент не тільки вміє використовувати навчальну літературу, а й аналізувати першоджерела і дослідження з обраної теми. Студент володіє навичками самостійної дослідницької роботи по темі дослідження; методами і прийомами аналізу літератури. Робота не містить фактичних помилок, пов'язаних з розумінням проблеми. Есе забезпечене необхідним бібліографічним апаратом і оформлений з дотриманням вимог ДВФУ до письмових робіт студентів. В ході усного захисту роботи студент демонструє вільне володіння матеріалом, впевнені і аргументовані відповіді на питання.	<u>8-10</u>
Робота характеризується смисловою цілісністю, зв'язністю і послідовністю викладу; допущено не більше 1 помилки при поясненні сенсу або змісту проблеми. Для аргументації наводяться посилання на першоджерела і дослідження. Продемонстровані дослідницькі вміння і навички. Фактичних помилок, пов'язаних з розумінням проблеми, немає. Допущені одна-дві помилки в оформленні роботи.	<u>6-7</u>
Студент проводить досить самостійний аналіз обраної для розгляду проблеми. Залучені основні джерела з даної теми. Допущено не більше 2 помилок в сенсі або змісті проблеми, оформленні роботи.	<u>3-5</u>
Робота являє собою переказаний або повністю переписаний текст якихось джерел, підручників або досліджень без коментарів, аналізу. Чи не розкрита структура і теоретичні складові теми. Допущено три або більше трьох помилок в смислового змісті інформації, що розкривається проблеми, в оформленні роботи. В ході усного захисту у студент демонструє слабе володіння матеріалом, не може аргументовано і повно відповісти на питання.	<u>>3</u>
<u>3. Конспектування та захист першоджерел</u>	
Студент має навички самостійного аналізу оригінальних текстів. Студент вміє чітко і ёмко формулювати ті проблеми, які розглядають досліджувані автори. Студент вміє виокремлювати ключові поняття, представлені в тому чи іншому творі. Студент вміє зіставляти погляди різних дослідників, а також формулювати і аргументувати власне	<u>4</u>

ставлення до досліджуваних ними питань. Студент має навички прояви зв'язку розглянутих в рамках дисципліни питань з сучасними проблемами духовної, культурної, соціальної життя.	
Студент не вміє ясно і лаконічно формулювати ті проблеми, які розглядають досліджувані автори. Студент не може виокремлювати ключові поняття, представлені в тому чи іншому творі, або не розуміє їх значення. Студент не виявляє вміння порівнювати погляди різних дослідників. Студент не здатний формулювати і аргументувати власне ставлення до досліджуваних в першоджерелах питань. Студент не може проявляти зв'язок розглянутих в рамках дисципліни питань з сучасними проблемами духовної, культурної, соціальної життя.	<u>0</u>

4. Бали за написання контрольних робіт	
<u>Бальна оцінка, відображена на кожному питанні варіанту контрольної</u>	
Повнота відповіді, здатність критичного аналізу теоретичного матеріалу, вміння наводити аргументи та робити висновки, правильне використання формул та проведення розрахунків.	<u>максимальний бал за питання</u>
<u>Відповідь не повна, не містить аргументів, неправильне застосування формул та помилки у розрахунках.</u>	<u>Зниження оцінки</u>

Заочна форма

Критерії оцінювання навчальних досягнень	Бали
<u>1. Бали за відповіді на групових заняттях</u>	
Оцінюється робота студента, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки.	<u>6-7</u>
Оцінюється робота студента, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.	<u>4-5</u>
Оцінюється робота студента, який відтворює значну частину навчального матеріалу, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень, записує основні формули, рівняння, закони. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.	<u>3</u>
Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом у	<u>2</u>

достатньому обсязі, проте фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає окремі питання навчальної дисципліни, не розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань.	
Оцінюється робота студента, який не в змозі викласти зміст більшості питань теми та курсу, володіє навчальним матеріалом на рівні розпізнавання явищ, допускає істотні помилки, відповідає на запитання, що потребують однослівної відповіді.	<u>1</u>
2. Бали за написання контрольної роботи	
<u>Оформлення роботи відповідає вимогам. Правильно підібрана методика для діагностики, дотримання вимог щодо характеристики та кількості вибірки, доречне використання формул, ведення точних розрахунків.</u>	<u>14</u>
<u>Оформлення роботи відповідає вимогам. Правильно підібрана методика для діагностики, недотримання вимог щодо характеристики та кількості вибірки, доречне використання формул, ведення точних розрахунків. незначні помилки у розрахунках.</u>	<u>12-11</u>
<u>Оформлення роботи має незначні порушення. Правильно підібрана методика для діагностики, недотримання вимог щодо характеристики та кількості вибірки, доречне використання формул, незначні помилки у розрахунках.</u>	<u>8-10</u>
<u>Оформлення роботи має неточності. Правильно підібрана методика для діагностики, дотримання вимог щодо характеристики та кількості вибірки, доречне використання формул, численні помилки у розрахунках.</u>	<u>6-7</u>
<u>Оформлення роботи не відповідає вимогам. Правильно підібрана методика для діагностики, дотримання вимог щодо характеристики та кількості вибірки, недоречне використання формул, помилки у розрахунках.</u>	<u>3-5</u>
<u>Оформлення роботи не відповідає вимогам. Правильно підібрана методика для діагностики, недотримання вимог щодо характеристики та кількості вибірки, недоречне використання формул, помилки у розрахунках.</u>	<u>1-3</u>
3. Бали за реферати, есе	
Робота характеризується смисловою цілісністю, зв'язністю і послідовністю викладу проблеми. Студент вміє висловлювати аргументовану думку щодо сформульованої проблеми, точно визначаючи її зміст і складові. Студент не тільки вміє використовувати навчальну літературу, а й аналізувати першоджерела і дослідження з обраної теми. Студент володіє навичками самостійної дослідницької роботи по темі дослідження; методами і прийомами аналізу літератури. Робота не містить фактичних помилок, пов'язаних з розумінням проблеми. Есе забезпечене необхідним бібліографічним апаратом і оформлений з дотриманням вимог ДВФУ до письмових робіт студентів. В ході усного захисту роботи студент демонструє вільне володіння матеріалом, впевнені і аргументовані відповіді на питання.	<u>16-18</u>
Робота характеризується смисловою цілісністю, зв'язністю і послідовністю викладу; допущено не більше 1 помилки при поясненні сенсу або змісту проблеми. Для аргументації наводяться посилання на першоджерела і дослідження. Продемонстровані дослідницькі вміння і навички. Фактичних помилок, пов'язаних з розумінням проблеми, немає. Допущені одна-дві помилки в оформленні роботи.	<u>12-15</u>

Студент проводить досить самостійний аналіз обраної для розгляду проблеми. Залучені основні джерела з даної теми. Допущено не більше 2 помилок в сенсі або змісті проблеми, оформленні роботи.	<u>10-11</u>
Робота являє собою переказаний або повністю переписаний текст якихось джерел, підручників або досліджень без коментарів, аналізу. Чи не розкрита структура і теоретичні складові теми. Допущено три або більше трьох помилок в смислового змісті інформації, що розкривається проблеми, в оформленні роботи. В ході усного захисту у студент демонструє слабе володіння матеріалом, не може аргументовано і повно відповісти на питання.	<u>>10</u>
<u>3. Конспектування та захист першоджерел</u>	
Студент має навички самостійного аналізу оригінальних текстів. Студент вміє чітко і ємко формулювати ті проблеми, які розглядають досліджувані автори. Студент вміє виокремлювати ключові поняття, представлені в тому чи іншому творі. Студент вміє зіставляти погляди різних дослідників, а також формулювати і аргументувати власне ставлення до досліджуваних ними питань. Студент має навички прояви зв'язку розглянутих в рамках дисципліни питань з сучасними проблемами духовної, культурної, соціальної життя.	<u>10</u>
Студент не вміє ясно і лаконічно формулювати ті проблеми, які розглядають досліджувані автори. Студент не може виокремлювати ключові поняття, представлені в тому чи іншому творі, або не розуміє їх значення. Студент не виявляє вміння порівнювати погляди різних дослідників. Студент не здатний формулювати і аргументувати власне ставлення до досліджуваних в першоджерелах питань. Студент не може проявляти зв'язок розглянутих в рамках дисципліни питань з сучасними проблемами духовної, культурної, соціальної життя.	<u>0</u>

Оцінювання знань студента під час заліку чи екзамену здійснюється за 100-бальною шкалою, прийнятою у ЧНУ імені Петра Могили.

Оцінка «Відмінно» - **90-100 балів** ставиться за умов, якщо студент дав лаконічні і ґрунтовні відповіді на всі запропоновані йому питання. Відповідь свідчить, що студент вільно володіє всім матеріалом курсу, передбаченим робочою програмою, при тому, він має не розрізнені знання окремих тем курсу, а володіє ним комплексно. Студент уміє аргументувати свою відповідь, навести необхідні докази, приклади; аналізувати запропоновані ситуації, посилаючись на джерела інформації. Студент розуміє значимість відповідних знань для особистого життя та для майбутньої професійної діяльності, підтверджуючи це конкретними прикладами.

Найвища оцінка ставиться також за вміння наводити протилежні підходи до оцінки тих чи інших феноменів, співставлення різних наукових позицій, уміння вести полеміку з дослідниками. Під час відповіді студент має продемонструвати не репродуктивну, а творчу розумову діяльність.

Оцінка «Добре» - **75-89 балів** ставиться за умов, якщо студент викладає відповідь на кожне питання логічно, розкриваючи основний зміст. Разом з тим, відповіді не вистачає ґрунтовності, всебічності, деякі важливі нюанси пропущені. При доборі та наведенні фактів та прикладів студент припускається незначних помилок. В той же час, студент не розуміє актуальності висвітлюваних питань. У висловлюванні власної думки зустрічаються певні неточності. Висновки не носять повного та логічного підсумку.

Оцінка «Задовільно» - **60-74 балів** виставляється студенту в разі, якщо він не повністю розкрив питання, або не відповів на деякі з них, що свідчить про відсутність повного комплексного засвоєння матеріалів курсу (знає лише певні теми). Відсутня ґрунтовність у розгляді питань, порушується логіка викладу питання. Студент не вміє аналізувати матеріал, не розуміє актуальність проблеми для сьогодення. Аргументація відповіді слабка, вибіркова, мають місце суттєві помилки у використанні фактичного матеріалу. Висновки не відбивають суті питання, або відсутні.

Оцінка «Незадовільно» - **21-60 балів** виставляється студенту в разі, коли кожне з питань висвітлено поверхнево, або не висвітленими залишаються більшість питань. В процесі висвітлення питань допущені значні помилки, студент не знає, або плутає фактичний матеріал, не здатний аналізувати основні проблеми, не демонструє творчої розумової діяльності. Власна думка і висновки відсутні.

8. Рекомендовані джерела інформації

8.1. Основні

1. Васильченко О. М. Батьківство як чинник формування психологічної зрілості особистості / Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С.Костюка АПН України «Актуальні проблеми психології» у 12 томах / за ред. В.О. Моляко. – Т 12. – Вип. 12. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. – с. 70-77.
2. Вітюк Н.Р. Соціально-психологічний аналіз подружніх конфліктів / Вітюк Н.Р. // Збірник наукових праць. – Івано-Франківськ: Плай, 2004. - Вип. 9. – Ч.2. – С. 109-116.
3. Діденко С.В. Психологія сексуальності та сексуальних стосунків. – К.: Арістей, 2003. – 312 с..
4. Опорний конспект лекцій з курсу «Психологія сім'ї» для студентів напряму підготовки 6.030103 «Практична психологія». – Мукачево: Вид-во МДУ, 2016 р. – 94 с.
5. Психологія сім'ї. Навчальний посібник /Під ред. В.М.Поліщука - Суми.: Унів. книга, 2018. – 240 с.
6. Столярчук О. А. С 81 Психологія сучасної сім'ї : навч.посіб. / О. А. Столярчук. Кременчук: ПП Щербатих О. В., 2015. 136 с.
7. Федоришин Г.М. Психологія становлення особистості у батьківській сім'ї: Навчально-методичний посібник. – Івано-Франківськ: «Місто НВ», 2006. – 168 с.

8.2. Додаткові:

1. Барнс Р. Як вітчиму стати батьком. – Львів: Свічадо, 2014. – 190 с.
2. Крисюк Г.Я. Психологічні особливості впливу батьківської сім'ї на адаптацію молодого подружжя // Збірник наукових праць. – Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ, 2006. - Вип. 11. – Ч.2. – С.215-222.
3. Ліщинська О.А. Сім'я як об'єкт впливу деструктивних тоталітарних організацій // Соціальна психологія. – 2005. - № 3(11). – С. 139 – 147.

4. Лютак О.З. Функціонально-рольова структура сучасної сім'ї // Збірник наукових праць. – Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ, 2007. - Вип. 12. – Ч.2. – С.98-106.
5. Маякова І. В. Етнопсихологічні особливості картини світу дітей молодшого шкільного віку: дис. ... канд. псих. наук: 19.00.07 /Маякова Ірина Володимирівна. – К., 2009. – 18 с.
6. Федоришин Г.М. Особливості емоційного компонента взаємодії подружжя // Збірник наукових праць. – Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ, 2005. - Вип. 10. – Ч.2. – С.21-30.

8.3. Інформаційні ресурси

1. <http://www.psylib.kiev.ua/>
2. <http://www.psytopos.lviv>
3. http://www.libbooks.ru/bookbox_98614.html (Джерела Інтернет)
4. <http://www.religiovedenie.ru/>
5. <http://www.zipsites.ru/psy/psylib/info.php?p=3313>